

قنات قاسم آباد (همدان)، دریچه‌ایی به معماری زیرزمینی

احد نژاد ابراهیمی^۱، امیرحسین فرشچیان^۲، حسین قاسمی^۳

۱- استادیار دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز

۲- دانشجوی دکتری تخصصی معماری اسلامی دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه ایرانمهر قروه

h.gh9117004@gmail.com

چکیده

قناتهای بسیاری در شهرهای مختلف کشور وجود دارد که سالیان متمادی نیازهای آب شرب و یا بخش کشاورزی را برای مردم برطرف ساخته اند. در سالهای اخیر و به مرور زمان این هنر ارزشمند ایرانی با بی توجهی در حفظ و نگهداری و استفاده مجدد روبرو شده است. قناتها اگر چه زندگی را برای این سرزمین به ارمغان آوردند اما با استفاده بیش از حد و بهره برداری غیر اصولی و عدم مدیریت و همچنین کم آبی های مکرر در سالهای اخیر بازسازی و عدم رسیدگی، قناتها رو به فراموشی نهاده و این هنر و میراث گرانبهای گذشتگان در سالهای اخیر روبه افول و ویرانی رفته است. برخی از قناتها از نظر موقعیت جغرافیایی در اطراف شهرها و روستاها قرار دارند و میتوان با استفاده از پتانسیل آنها و با توجه به ویژگیهای ساختاری و مکانیزم های هدایت جمعیتی و کنترل شهری از آنها استفاده های قابل ملاحظه ای نمود. رشد و گسترش گردشگری با هدف شناساندن فرهنگ و هنر مهندسی نیاکان دارای اهمیت بسزایی میباشد. قنات قاسم آباد به عنوان یکی از عوامل جذب گردشگر می تواند با به کارگیری معماری سنتی و با اهداف توسعه ایی در جهت افزایش فرصت های درآمدی و ارتقای کیفیت زندگی اهالی بومی گام اساسی برداشت و از رشد معضلات مختلف اجتماعی جلوگیری نماید. این نوشتار در پی تأکید بر ضرورت و توجه به حفظ و احیای قنات و بلاخص قنات قاسم آباد و همچنین توجه به اکوتوریسم، معماری بومی و توسعه ی پایدار در روستای قاسم آباد و شهر همدان با قدمت چند هزار ساله در جهت رشد و گسترش زمین گردشگری و ایجاد سکونتگاه های غیررسمی میباشد که نیازمند تحلیل، تفسیر و تبیین ساختار ویژه و علل پیدایش این فنون مهندسی باستانی و استفاده ی بهینه از پتانسیل های جانبی در راستای تقلیل مشکلات اداری و نهایتاً به ارائه راهبردهایی برای بهرمندی اقتصادی اهالی در جهت ارتقای کیفیت زندگی در آنها خواهد گردید. بازنشاسی موارد مذکور از طریق بیان چارچوبهای نظری، فنی و تجربی معماری بومی و سکونتگاه های غیررسمی، تبیین نقشه توسعه ی پایدار و رشد سرانه درآمدی در قالب راهبردهای اقتصادی و راهبردهای حوزه گردشگری و شناخت بیشتر قنات روستای قاسم آباد صورت گرفته است.

واژگان کلیدی: قنات (کاريز)، قاسم آباد، گردشگری، توسعه ی پایدار، معماری، سکونتگاه های غیررسمی

مقدمه

روستای قاسم آباد

قاسم آباد نام روستای آبادی است در شمال شرقی شهر همدان که امروزه به خاطر گسترش شهر و ایجاد شهرک مدنی در جوار آن تقریباً جزیی از شهر همدان محسوب می شود و با مرکز شهر کمتر از ۵ کیلومتر فاصله دارد. این روستا در دهستان هگمتانه بخش مرکزی همدان قرار گرفته و در حدود شش هزار نفر جمعیت دارد. زبان این روستا ترکی می باشد.